

דְּסִינִי, כְּתִיב, (שם כ יח) וְכָל הָעַם רוֹאִים אֶת הַקֶּלֶת וְאֶת הַלְפִידִם.

בְּדִין צוּחָא אורֵייתָא, וְאָמְרָה, אַל תִּקְרָאנָה לִי נַעֲמִי, אֲנִי מְלֵאָה הַלְכָתִי, מִכָּל חֵידוֹ, וּמִכָּל טְבָאן, וְכָל חֵירוֹ דְּעֵלְמָא, אָפִילוּ מִשְׁעֶבֶד מַלְכֵיּוֹת. בְּדִין אָמְרָה, לְמָה תִּקְרָאנָה לִי נַעֲמִי.

וְדָא הוּא רְזָא, דְּאָמַר קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עַל יְדָא דְמֹשֶׁה, (שם לג כג) וְרָאִיתָ אֶת אַחֲרֵי וּפְנֵי לֹא יֵרָאוּ. כְּשֶׁרְצִיתִי לְמִיּהָב אורֵייתָא לְיִשְׂרָאֵל יְמִין וּשְׂמָאל פְּנִים וְאַחֲזוֹר, הֵם לֹא רְצוּ, וְעֵבְדוּ יַת עֵגְלָא. וְכֹאן כְּשֶׁהֵם רוֹצִים, אֲנִי לֹא אֶרְצָה.

אָמַר, הֲכִי שְׂמַעְנָא, בְּזַמְנָא דְּבָעָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְמִיּהָב אורֵייתָא לְיִשְׂרָאֵל, נָטַל (ד) קַבְעִי תוֹרָה שְׂבַכְתָּב וְתוֹרָה שְׂבַעֲלִפָּה, וְאַזִּיל

הוּא לְגַבֵּי שְׂאָר עַמִּין, וְלֹא בָעוּ לְקַבְּלָא לוֹן. עַד דְּנַחֲתִית לוֹן לְיִשְׂרָאֵל עַל גַּבֵּי טוֹרָא דְּסִינִי. אָמַרְוּ מְלֵאכֵי הַשָּׂרֵת, לְמַאן בָּעִי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְמִיּהָב תְּרִין תּוֹרוֹת אֵלֵין. אָמַר, לְיִשְׂרָאֵל, דְּאִינוּן עַדְבֵי וְחוּלְקֵי. דְּכְתִיב, (דברים כב ט) כִּי חָלַק ה' עִמּוֹ יַעֲקֹב חֶבֶל נַחֲלָתוֹ, הָרִי תְּרִין. וְאַנָּא יְהִיב לוֹן שְׁתֵּי תּוֹרוֹת. וְעוֹד, דְּסִלְקֵי בְּעַרְבוּנָא עוֹלָלִים וַיּוֹנְקִים. וּבְגִינֵיהוֹן יִתְעַרוּן תְּרִין תּוֹרוֹת אֵלֵין. דְּכְתִיב, (תהלים ח ג) מִפִּי עוֹלָלִים וַיּוֹנְקִים יִסְדְּתָ עֹז.

וּמַהְבָּא נַפְקָא, מַהֲתָם נַפְקָא, דְּכְתִיב, (ישעיה כח ט) אֶת מִי יוֹרָה דְּעָה וְאֶת מִי יָבִין שְׂמוּעָה גְמוּלֵי מַחְלָב עֲתִיקֵי מִשְׁדָּיִם. אֶת מִי יוֹרָה דְּעָה, דָּא תּוֹרָה שְׂבַכְתָּב. וְאֶת מִי יָבִין שְׂמוּעָה, דָּא תּוֹרָה שְׂבַעֲלִפָּה. גְמוּלֵי מַחְלָב עֲתִיקֵי מִשְׁדָּיִם, דְּבְגִינֵיהוֹן נַחֲתָא אורֵייתָא לְיִשְׂרָאֵל עַל טוֹרָא דְּסִינִי.

הָרָא הוּא דְּכְתִיב, וְתִלְכְּנָה שְׁתֵּיהֶם עַד בּוֹאֲנָה

אֶת הַקֶּלֶת וְאֶת הַלְפִידִם. אִז צוּחָה הַתּוֹרָה, וְאָמְרָה, אַל תִּקְרָאנָה לִי נַעֲמִי, אֲנִי מְלֵאָה הַלְכָתִי, מִכָּל שְׂמֻחָה וּמִכָּל הַטּוֹבוֹת וְכָל הַחֲרוּת שֶׁל הָעוֹלָם, אָפִילוּ מִשְׁעֶבֶד מַלְכֵיּוֹת. אִז אָמְרָה, לְמָה תִּקְרָאנָה לִי נַעֲמִי. וְזָהוּ הַסּוּד שְׂאָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל יְדֵי מֹשֶׁה, (שמות לג) וְרָאִיתָ אֶת אַחֲרֵי וּפְנֵי לֹא יֵרָאוּ. כְּשֶׁרְצִיתִי לְתַת תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל, יְמִין וּשְׂמָאל פְּנִים וְאַחֲזוֹר - הֵם לֹא רְצוּ, וְעָשׂוּ אֶת הָעֵגֶל. וְכֹאן כְּשֶׁהֵם רוֹצִים - אֲנִי לֹא אֶרְצָה.

אָמַר, כִּף שְׂמַעְתִּי, בְּזַמֵּן שֶׁרְצָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְתַת תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל, נָטַל תּוֹרָה שְׂבַכְתָּב וְתוֹרָה שְׂבַעֲלִפָּה, וְהִלֵּךְ הוּא לְשֶׂאֵר הָעַמִּים, וְלֹא רְצוּ לְקַבְּלָם. עַד שֶׁהוֹרִיד אוֹתָם לְיִשְׂרָאֵל עַל הַר סִינַי.

אָמַרְוּ מְלֵאכֵי הַשָּׂרֵת: לְמִי רוּצָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְתַת שְׁתֵּי תּוֹרוֹת הַלְלוּ? אָמַר: לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם גּוֹרְלֵי וְחֻלְקֵי, שְׂכַתוּב (דברים כב ט) כִּי חָלַק ה' עִמּוֹ יַעֲקֹב חֶבֶל נַחֲלָתוֹ, הָרִי שְׁנַיִם. וְאַנִּי נוֹתֵן לָהֶם שְׁתֵּי תּוֹרוֹת. וְעוֹד, שְׂעוּלִים בְּעַרְבוּן עוֹלָלִים וַיּוֹנְקִים. וּבְשִׁבְלֵם יִתְעוֹרְרוּ שְׁתֵּי הַתּוֹרוֹת הַלְלוּ, שְׂכַתוּב מִפִּי עוֹלָלִים וַיּוֹנְקִים יִסְדְּתָ עֹז.

וּמַכָּאן יוֹצֵא? מִשֵּׁם יוֹצֵא, שְׂכַתוּב (ישעיה כח) אֶת מִי יוֹרָה דְּעָה וְאֶת מִי יָבִין שְׂמוּעָה גְמוּלֵי מַחְלָב עֲתִיקֵי מִשְׁדָּיִם. אֶת מִי יוֹרָה דְּעָה - זֹה תּוֹרָה שְׂבַכְתָּב. וְאֶת מִי יָבִין שְׂמוּעָה - זֹה תּוֹרָה שְׂבַעֲלִפָּה. גְמוּלֵי מַחְלָב עֲתִיקֵי מִשְׁדָּיִם - שְׂבַגְלָלִם יְרֵדָה תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל עַל הַר סִינַי.

וְזָהוּ שְׂכַתוּב (רות א) וְתִלְכְּנָה שְׁתֵּיהֶם עַד בּוֹאֲנָה בֵּית לָחֶם. לָאֵן הִלְכוּ? לְשֶׂאֵר הָעַמִּים, עַד שֶׁעָמְדוּ

בית לחם. לָאֵן הִלְכוּ. לְשָׂאָר עַמּוּן, עַד דְּקַיִמוּ יִשְׂרָאֵל עַל טוֹרָא דְּסִינַי. כַּיּוֹן דְּנַחְתּוּ תוֹרָה שְׂבַכְתָּב וְתוֹרָה שְׂבַעַל פֶּה, מִיָּד וְתַהוּם כָּל הָעִיר עֲלִיהֶן וְתַאמְרָנָה הַזֹּאת נְעַמִי, אֲזִדְעִזַּע כּוּלֵי עַלְמָא, וְאָמְרוּ, דִּין הִיא אוֹרֵייתָא חֲמֵדָה גְנוּזָה. מִיָּד וְכָל הָעָם רוֹאִים אֶת הַקּוֹלוֹת וְאֶת הַלְּפִידִם. כְּדִין אָמַרְתָּ הַזֹּאת נְעַמִי. דָּא הוּא נְעִימוּ דְאוֹרֵייתָא.

וְרָא יְדַעֵי יִשְׂרָאֵל עֲנִשָּׂא דְאוֹרֵייתָא, עַד דְּאָתוּ לְמָרָה, דְּכַתִּיב, (שמות טו כה) שָׁם שָׁם לֹא חָק וּמִשְׁפָּט וְשֵׁם וְכַתִּיב, (שם טו כה) שָׁם שָׁם לֹא חָק וּמִשְׁפָּט וְשֵׁם נִסְהוּ. כְּדִין אָמַרְהּ אוֹרֵייתָא, קְרַאנְךָ לִי מְרָא. וְאֶרְבִּיבִיהּ תִּלְתַּת פְּרָסִי, וְהוּא עָסִיק עִמָּהוּן בְּאֵלִין רְזִינָא. קְרַאוּ עֲלֵיהּ, (שה"ש ו ז) כְּפָלַח הַרְמוֹן רִקְתָּךְ. אֲפִילוּ הַרְיִקְנִין שְׂבִישְׂרָאֵל מְלֵאִין תוֹרָה וּמִצּוֹת כְּרִימוּן.

אָמַר לֹא, כְּדִין הוּוּ יִשְׂרָאֵל מִתְעַטְרֵן בְּאוֹרֵייתָא, אֲתַעַטְרוּ בְּשִׂמְחָה גְלִיפִין עֵילְאִין. כַּיּוֹן דְּעַבְדוּ יַת עֲגָלָא וְסָרְחוּ, וְהָהּ מִיִּיתֵי מִשָּׁה אוֹרֵייתָא, כְּתִיבָא עַל לִוְחֵין דְּאֲבָנִין עֲלֵאִין, מְלִיִין מִכָּל טְבָאן, חִירוֹת מִמְלֵאךְ הַמְּוֹת, וּמִשְׁעַבּוּד מְלַכְיוֹת, וּמִכָּל מְרַעִין בִּישִׁין דְּעַלְמָא.

כַּיּוֹן דְּחֲמָא מִשָּׁה יַת עֲגָלָא, פְּרַחוּ אֲתוּוּן, וְכִלְהוּ סָלְקוּ לְעֵילָא, כְּדִין צְוּוּחָא אוֹרֵייתָא וְאָמַרְהּ, אֲנִי מְלָאָה הַלְכְתִי, מִכַּפָּה טְבִין לְיִשְׂרָאֵל, וְהִשְׁתָּא אֶהְדְרִית רִיקָם לְמַגְנָא, דְּלֹא מְהַנִּית לָהּ. כְּדִין צְוּוּחוּ עֵילְאִין, וְאָמְרוּ, (הושע ז יא) אוֹי לָהֶם כִּי נָדְדוּ מִמְּנִי. וְוִי לְהוּן, דְּלֹא אֲתַקַּיִמוּ בְּמַהִימְנוּתָא דְמֵאֲרִיהוּן.

רַבִּי אֶלְכָּסְנֵדְרָאִי לְטַעְמִיהּ, דְּאָמַר ר' אֶלְכָּסְנֵדְרָאִי, הַנְּפֹשׁ וְהַגּוֹף הֵם שׁוֹתְפִין יַחַד, וְהוֹלְכִים מְזָה הָעוֹלָם בְּיַחַד. עַד כַּאֲנָה

יִשְׂרָאֵל עַל הַר סִינַי. כַּיּוֹן שְׂרִדּוּ תוֹרָה שְׂבַכְתָּב וְתוֹרָה שְׂבַעַל פֶּה, מִיָּד וְתַהוּם כָּל הָעִיר עֲלִיהֶן וְתַאמְרָנָה הַזֹּאת נְעַמִי. אֲזִדְעִזַּע כָּל הָעוֹלָם, וְאָמְרוּ, זֶה הִיא הַתּוֹרָה חֲמֵדָה גְנוּזָה? מִיָּד - וְכָל הָעָם רוֹאִים אֶת הַקּוֹלוֹת וְאֶת הַלְּפִידִם. אֲזִי אָמַרְהּ, הַזֹּאת נְעַמִי, זֶה הִיא נְעִימוּת הַתּוֹרָה.

וְרָא יְדַעֵי יִשְׂרָאֵל הָעֲנִשׁ שֶׁל הַתּוֹרָה, עַד שֶׁבָאוּ לְמָרָה, שְׂכַתּוּב (שמות טו) וַיְבֹאוּ מִרְתָּהּ. וְכַתּוּב, שָׁם שָׁם לֹא חָק וּמִשְׁפָּט וְשֵׁם נִסְהוּ. אֲזִי אָמַרְהּ הַתּוֹרָה, קְרַאנְךָ לִי מְרָא. וְהַרְבִּיבוּ שְׁלֹשׁ פְּרָסוֹת, וְהוּא עוֹסֵק עִמָּהֶם בְּסוֹדוֹת הַלְלוּ. קְרַאוּ עֲלָיו, כְּפָלַח הַרְמוֹן רִקְתָּךְ. אֲפִילוּ הַרְיִקְנִים שְׂבִישְׂרָאֵל מְלֵאִים תוֹרָה וּמִצּוֹת כְּרִימוּן.

אָמַר לֹא, אֲזִי הוּוּ יִשְׂרָאֵל מִתְעַטְרִים בְּתוֹרָה, הַתְּעַטְרוּ בְּשִׂמְחוֹת חֲקוּקִים עֲלִיוּנִים. כַּיּוֹן שְׂעִשׂוּ אֶת הָעֲגָלָא וְסָרְחוּ, וְהָיָה מְבִיא מִשָּׁה אֶת הַתּוֹרָה, כְּתוּבָה עַל לִוְחוֹת שֶׁל אֲבָנִים עֲלִיוּנִים, מְלֵאִים מִכָּל טוֹבוֹת, חֲרוֹת מִמְלֵאךְ הַמְּוֹת, וּמִשְׁעַבּוּד מְלַכְיוֹת, וּמִכָּל הַמַּחְלוֹת הַרְעוֹת שֶׁל הָעוֹלָם.

כַּיּוֹן שְׂרָאָה מִשָּׁה אֶת הָעֲגָלָא, פְּרַחוּ הָאוֹתִיּוֹת, וְכָלֶם עָלוּ לְמַעְלָה. אֲזִי צְוּוּחָה הַתּוֹרָה וְאָמַרְהּ, אֲנִי מְלָאָה הַלְכְתִי, מִכַּפָּה טוֹבוֹת לְיִשְׂרָאֵל, וְעַכְשָׁו חֲזַרְתִּי רִיקָם לְחִנָּם, שְׁלֹא מוֹעִילָה לָהֶם. אֲזִי צְוּוּחוּ הָעֲלִיוּנִים, וְאָמְרוּ, (הושע ז) אוֹי לָהֶם כִּי נָדְדוּ מִמְּנִי. אוֹי לָהֶם שְׁלֹא עָמְדוּ בְּאִמּוּנָה שֶׁל רְבוּנָם.

רַבִּי אֶלְכָּסְנֵדְרָאִי לְטַעְמוֹ. שְׂאֵמַר רַבִּי אֶלְכָּסְנֵדְרָאִי, הַנְּפֹשׁ וְהַגּוֹף הֵם שׁוֹתְפִים יַחַד, וְהוֹלְכִים מְזָה הָעוֹלָם בְּיַחַד. עַד כַּאֲנָה בֵּית לָחֶם. וְלָמָּה נִקְרָאת כֶּךָ? אֵלָּא בֵּית הַדִּין וְקִטְרוּג שֶׁל הַדִּין וְקָרַב יֵשׁ

שם. אז כתוב ותהם כל העיר עליהן. כל שאר המתים מרעשים עליהם, לקול הקרב של הדין.

ששנינו, אותו מלאך הממנה על בית הקברות, נכנס לקבר בשעה שנקבר, עומד עליו ומביט ואומר: אוי לו לפלוני זה! אוי לעינים שנהנו מהעולם הזה בעברה! אוי להם לידים ולרגלים שהלכו בהבלי העולם.

אמר הגוף: אני איני רואה, הנפש היא המנהיג שלי. אומרת הנפש: אני איני יודעת לילך. והם השנים דגמת העור והפסח. מה עשה? מכניס הנפש לתוף הגוף, ודן אותם שלשה ימים זה אחר זה. לאחר שלשה ימים, נדון מפיו ומידיו ומרגליו.

לאחר מפאן הגוף נבקע, ורמה ותולעה עולה עליו, והנפש מתאבלת עליו. שכתוב (איוב יד) אף בשרו עליו יכאב ונפשו עליו תאבל. ואמרת, אני מלאה הלכתי לאותו העולם, וריקם השיבני ה' לזה העולם, בלא מעשים ובלא תורה.

ואשרי מי שתלמודו מתקיים בידו בזמן שהולך אדם לבית עולמו. שאפילו בקבר שפתותיו רוחשות, והם שושני"ם. אל תקרי שושנים, אלא שושונים. מפני שתורתם מגנה עליהם. זהו שכתוב (משלי ו) בשכבך תשמר עליך.

כמו זה של רבי חסדא, כשנפטר לעולמו, הלך רבי יוסי בנו ולן שם על קברו בלילה. שמע מתוף קברו שמחה של כתות כתות, שמתכנסים ואומרים: גלף לשמחת ההלולה של התורה של רבי חסדא. ואפילו מלאכי השרת מתכנסים לשמח עמו.

בית להם. ואמאי אקרי הכי. אלא בי דינא וקטרוגא דדינא וקרבא תמן. פדין פתיב, ותהם כל העיר עליהן. כל שאר מתייא מרעישין עליהו, לקל קרבא דדינא.

דתנן, ההוא מלאך הממונה על בית הקברות, נכנס לקבר בשעה שנקבר, עומד עליו ומביט ואומר, אוי לו לפלוני זה, אוי לעינים שנהנו מהעולם הזה בעבירה, אוי להם לידים ולרגלים שהלכו בהבלי העולם.

אמר הגוף, אני איני רואה, הנפש היא המנהיג שלי. אומרת הנפש, אני איני יודעת לילך. והם השנים, דוגמת העור והפסח. מה עשה, מכניס הנפש לתוף הגוף, ודן אותם ג' ימים זה אחר זה. לאחר שלשה ימים, נדון מפיו ומידיו ומרגליו.

לאחר מפאן, הגוף נבקע, ורימה ותולעה עולה עליו, והנפש מתאבלת עליו. דכתיב, אף בשרו עליו יכאב ונפשו עליו תאבל. ואמרת, אני מלאה הלכתי לאותו העולם, וריקם השיבני ה' לזה העולם, בלא מעשים ובלא תורה.

ואשרי מי שתלמודו מתקיים בידו בזמן שהולך אדם לבית עולמו. שאפילו בקבר שפתותיו רוחשות, והם שושני"ם, אל תקרי שושנים, אלא שושונים. מפני שתורתם מגינה עליהם. הדא הוא דכתיב, בשכבך תשמר עליך.

כי הא דרבי חסדא, כשנפטר לעולמו, הלך רבי יוסי בריה ובת תמן על קבריה בלילה. שמע מגו קבריה, חדה דכתות כתות, דמתפנפי וקאמרי, גיזיל לחדותא דהלולא דאורייתא דרבי חסדא. ואפילו מלאכי השרת מתפנפי למיחדי בהדיה.